

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi ve Nibelungen Destanı Bağlamında Boğaç Han ile Siegfried'in Benzer ve Farklı Yönlerinin Tespiti

Ahmet Musab KESMECİ

Doktora Öğrencisi, International Burch University,
Eğitim ve Beşerî Bilimler Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bosna.

Elif Derya ÖZDEMİR

Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim ve Beşerî Bilimler Fakültesi
elif.ozdemir@sdu.edu.kz, KAZAKİSTAN

Özet

Türk Edebiyatı'nın en önemli eserlerinden biri olan Dede Korkut'un ilk hikâyesi Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesidir. Nibelungen Destanı ise bin yıllık Cermen destanıdır. Bu çalışma, söz konusu iki eserin başkahramanları Boğaç Han ve Siegfried'in benzer ve farklı yönlerinin tespitini içermektedir. Nibelungen Destanı tek tek öykülerin toplamından çok, çeşitli öğeleri kaynaştıran özgün bir yapıt niteliğini taşımaktadır. Çalışmanın kapsamını Nibelungen Destanında Siegfried'in ölümüne kadarki olan kısım ve Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesinin tamamı oluşturmaktadır. Metinler incelenirken ve yazı oluşturulurken karşılaştırmalı yöntem ve tarama yöntemine başvurulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Destanlar, Boğaç Han, Siegfried, Nibelungen, Dede Korkut.

The Determination of Similar and Different Aspects of Bogach Khan and Siegfired in The Context of The Story of Dirse Khan, Son of Bogach Khan and The Song kf Nibelungs.

Abstract

Bogach Khan, Son of Dirse Khan is the first story of The Book of Dede Korkut, one of the most important works in Turkish literature. And The Song of Nibelungs is one thousand years old German/ teuton epic. This study includes the determination of similar and different aspects of Bogach Khan and Siegfried, the heroes of these two works Rather than being the collection of individual stories, The Song of Nibelungs is an authentic work that coalesces various elements together. The scope of this work includes the section until Siegfired's death and the whole story of Bogach Khan, son of Dirse Khan. Comparitive and scanning methods have been used in the analysis of the texts and formation (writing) of this essay.

Key Words: Epics, Bogach Khan, Siegfried, Nibelungs, Dede Korkut.

1. Giriş

Türk kültür tarihinin en önemli miraslarından olan Dede Korkut kitabının bilinen iki nüshası vardır. Dresden nüshasında mukaddime ve 12 hikâye, Vatikan nüshasında ise mukaddime ile 6 hikâye bulunmaktadır. Dede Korkut hikâyelerinin ilki olan Boğaç Han hikâyesinde Boğaç Han'ın kahramanlıkları ve tip olmaktan çıkıp karakter olma yolunda büyük sınavları geçişi konu alınmaktadır.¹ Nibelungen destanı, Avusturya'da Tuna nehri bölgesinde yaşayan, adı bilinmeyen bir yazarın yaklaşık 1200'de kaleme aldığı, orijinali "Nibelungenlied (Nibelungen Türküsü)" olan, Almanca epik şiirin metnidir ve 13. yüzyıldan kalma üç yazmayla günümüze kadar ulaşmıştır. Nibelungen tek tek öykülerin toplamından çok, çeşitli öğeleri kaynaştıran özgün bir yapıt niteliği taşır.² Ren Nehri kıyısında, eski Worms şehri civarında geçen destanın orta çağa ait izler taşıdığı görülmektedir. Nibelungen destanında başkahraman Siegfried'in kahramanlıkları, yara almaz oluşu, babasının yerine tahta çıkışı anlatılmaktadır. Çalışmada, her iki anlatıyı da kapsamına alan destanlara değinip ardından Dede Korkut hakkında bilgi verilecektir. Boğaç Han ve Siegfried'in

¹ Veysel Şahin, "Boğaç Han Hikâyesinin Anlatı Düzlemindeki Görünümü", Prof. Dr. Ahmet Buran Armağanı, **TurkishStudies**, S. 4/8, 2009, s. 2101.

²Cem Demir (Çev), **Nibelungen: Bin Yıllık Cermen Destanı**, Bursa, Asa Kitabevi, 2001, s. 8.

kahraman olma serüvenleri ele alındıktan sonra kahramanların maceraları ve ihanete uğramalarını konu alan bölüme yer verilecektir. Farklı kültürlerle ait bu iki önemli eserin başkarakterleri olan Boğaç Han ve Siegfried'in benzer ve farklı yönlerinin tespit edildiği bölümün ardından sonuç kısmına geçilecektir.

2. Destanlar ve Dede Korkut

Destanlar, milletlerin hafızasında derin iz bırakan anlatılardır. İlk zamanlar manzum, yazıya geçirildikten sonra ise manzum-mensur karışık bir yapıya sahip, muhtevasında birden çok olay içeren ve diğer anlatı türlerine göre uzun olan edebi verimlerdir. Sözlü kültür ortamında çok eski zamanlardan itibaren, yüz yüze bir iletişim ortamında teatral çizgilere sahip bir biçimde anlatılıp nakledilen daha sonraki zamanlarda yazıya aktarılan ve belli bir icracıya sahip, kopuz eşliğinde icra edilebilen kahramanlık ana temalı tarihî, millî, epik halk anlatıdır.

Destanlar, bir milletin tarihî aşamalarını göstermeleri ve o milletin tarihî belgelerinin en az bulunduğu devirlere ait olayları anlatmalarıyla da milletlerin geçmiş tarihini aydınlatmada önemli rol oynamaktadırlar.³ Anonim Halk edebiyatının en eski sözlü anlatıları arasında yer alan destanlar, literatürde kendine has özellikleri itibariyle müstakil bir edebi tür olarak yer almaktadır. Destanların oluşumu için şu üç merhalenin geçmesinin lazım geldiği kabul edilir:

- a. Destani ruhlu bir milletin çeşitli devirlerdeki maceralı hayatını halk şairleri ufak parçalar halinde söyler.
- b. Milletin bütününe ilgilendiren bir hadise, bu çeşitli destan parçalarını bir merkez etrafında toplar.
- c. Sonunda, millette büyük bir medeni hareket olur ve o sırada çıkan aydın bir halk şairi bu parçaları toplayarak milli destanı yaratır.⁴

Destanların kendine özgü bir ezgisi vardır ve bu ezgi eşliğinde icra edilir.⁵ Bir destanî eser, destancı tarafından genellikle bir müzik aleti (kopuz vb.) eşliğinde veya sadece bir ezgiyi kullanarak ağırlıklı olarak manzum, bazen de mensur şekilde bir dinleyici kitlesi önünde

³ Pertev Naili Boratav, **Folklor ve Edebiyat 1**, İstanbul, Adam Yayınları, 1982, s. 73.

⁴ Saadetin Gömeç, "İslam Öncesi Türk Tarihinin Kaynakları Üzerine", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt XX, Sayı 31, Ankara 2000, s.57; Nihal Atsız, **Türk Tarihinde Meseleler**, İstanbul 1966, s.127.

⁵ Özkul Çobanoğlu, **Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000, s. 34.

irticalen icra edilebilir.⁶ Destan icrasında kimi zaman herhangi bir müzik aleti kullanılmayabilir.⁷ Destan anlatıcıları ile şamanlar arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Mesleğe adım atarken görülen “başlangıç rüyaları” bunlardan sadece biri ama en önemlisidir (Bu gelenek daha sonra âşıklığa başlangıçta da görülür). Bunun yanında destan anlatıcılarının kullandıkları müzik aletlerinden bazılarının da Şamanizm ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Destan anlatma geleneği toplumsal hayat şartlarına bağlı olarak, eski yaygınlığını kaybetmekle beraber günümüzde az da olsa devam etmektedir. Örneğin, Kırgızistan’da Manasçılar bugün de Manas Destanı’nı icra etmeye devam etmektedirler.

Türk kültür ve edebiyatının en önemli eseri olarak gösterilen Dede Korkut Kitabı için Fuat Köprülü: "Türk edebiyatını terazinin bir kefesine, Dede Korkut Kitabı'nı öbür kefesine koyarsak, sonuncusu ağır basar." ifadelerini kullanmıştır. Dede Korkut Kitabının orijinal adı, *Kitab-ı Dedem Korkud Ala Lisan-ı Taife-i Oğuzan*’dır. Önemli bir dil ve kültür hazinesi olan bu eserin Dresden ve Vatikan olmak üzere bilinen iki nüshası vardır. Dresden nüshası 12, Vatikan nüshası ise 6 hikâyeden oluşmaktadır. Çalışmamızın kapsamına giren Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikayesi de bu hikayelerden biridir. Boy olarak da adlandırılan bu hikayelerin sözlü gelenekte anlatılageldiği ve tahmini 15-16. yüzyıllarda yazıya geçirildiği rivayet edilmektedir. Dede Korkut, büyük bir Oğuznamenin parçası olarak düşünülebilir. Oğuznamecilik geleneğinin en önemli eserlerinden olan kitap, muhtevasında atasözü, deyim, ağıt gibi dil ve edebiyat verimlerini barındırır. Eski Türk gelenekleri, inanışları ve pratikleri ile eski Türk şiiri ve nesrinin örneklerini sunması bakımından halk edebiyatı araştırmaları için önemli bir kaynaktır. Dede Korkut Kitabı, destandan halk hikâyesine geçiş dönemi ürünüdür. Bu bağlamda destana ait motifleri içermesi bakımından bu hikayeler “destani hikâye” olarak adlandırılır. Hikayeler nazım nesir karışık bir yapıdadır ancak nesir bölümlerin şiirsel havayı kaybetmemiş olması eski zamanlarda nazım şeklinde anlatılmasından kaynaklanmaktadır.

3. Boğaç Han ve Siegfried'in Kahraman Olma Serüvenleri

Çocukluklarına dair pek fazla bilgiye yer verilmeyen Boğaç Han ve Siegfried'in kahraman olma serüvenleri şu şekildedir: Nibelungen Destanı'nın en önemli kahramanı Siegmund ve

⁶ Metin Ekici, “Türk Sözlü Geleneğinde Anlatıcılar ve Anlatmalar Arasındaki İlişkiye Art Zamanlı (Diyakronik) ve Eş Zamanlı (Senkronik) Bir Bakış” **Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı**, İzmir, Kanyılmaz Matbaası, 2005, s. 34.

⁷ Metin Ergun, Mehmet Aça, Tıva Kahramanlık Destanları 1, Ankara, Akçağ, 2004, s. 14.

Siegelinde'nin oğulları Siegfrieddir. Siegfried genç yaşta, maceralara atılmak için babasının şatosunu terk ederek yollara düşer. Siegfried bir gün bir demirciye rastlar ve onun yanında çalışmak ister. Mimir adlı demirci ormanın öteki ucundaki kömürcüden kömür getirmesini ister. Kılıcını alıp yola koyulan Siegfried ejderhanın saldırısına uğrar, önüne gelen ilk ağacı sökerek canavarın kafasına fırlatır. Ağacın kökleri canavarı sarınca, diğer ağaçları da üzerine fırlatır. Daha sonra bunları tutuşturarak ejderhayı yakar. Ejderha yanarken bedeninden yağ akmaya başlar. Akan yağ dereciğine parmağını sokunca parmağının 'boynuz' gibi sertleştiğini görür ve bütün vücudunu bu yağ ile yıkar. Yağlanırken bir ıhlamur ağacı altında duran Siegfried'in iki omzunun arasına bir yaprak düşer ve o bölgenin yağlanmasını engeller. Siegfried'in vücudunun yara alabileceği tek yer burası olacaktır. Kömürcünün yanına varan Siegfried ona, Mimir ve arkadaşlarının daha önce sözünü ettikleri, ağızdan ateşler saçan ve üzeri pullarla kaplı ejderhanın yerini öğrenir. Zorlu bir yolculuktan sonra, ejderhanın bulunduğu Nibelungen ülkesine varır. Burada Schilbung ve Niblung adında iki kral hüküm sürmektedir. Bu iki kral ve onlara bağlı savaşçılar, çok büyük bir hazineyi de beklemektedirler. Siegfried, şehrin girişine geldiğinde ejderha ile karşılaşır ve dövüşmeye başlarlar. Ejderha ağızından ateşler çıkartarak Siegfried'e saldırmaktadır. Sonunda Siegfried canavarı öldürmeyi başarır.

Dirse Han Oğlu Boğaç Hanın hikayesi ise şu şekildedir: Hanlar hanı Bayındır Han, yılda bir kez şenlik düzenleyip, bütün Oğuz beylerini konuk ederdi. Yine bir şenlik zamanı idi. Şenlikte, Han'ın emri gereğince, oğlu ve kızı olmayanlar kara çadırda kalacak, altına kara keçe döşenecek, kara koyun eti verilecekti. Oğuz hanlarından Dirse Han'ın hiç çocuğu yoktu. Bu yüzden onu kara çadıra yerleştirdiler, o da yanında getirdiği kırk yiğidi ile şölen yerini terk etti. Kızgınlıkla gelip hanımına acı sözler etti. Hanımı, büyük bir şölen tertip etmesini, açları doyurmasını, çıplakları giydirmesini, hayır dualar almasını, bu dualar içerisinde birisinin kabul olabileceğini söyledi. Dirse Han, hanımının dediği gibi yaptı ve dualar kabul oldu. Hanımı gebe kaldı. Zamanı gelince bir erkek çocuğu doğurdu. Çocuk büyüdü, gürbüz bir delikanlı oldu. On beş yaşına gelince, Bayındır Han'ın yiğitleri arasına karıştı. Bir gün arkadaşları ile otururken, Bayındır Han'ın üç kişinin sağ yanından, üç kişinin de sol yanından, demir kazıklarla zor zapt ettiği boğası kurtulup sağa sola saldırmaya başlayınca, herkes kaçtı; Dirse Han'ın oğlu ortada yapayalnız kaldı. Boğa üzerine hücum edince, yumruğu ile alnının ortasına bir tane yerleştirdi, boğa yere devrildi. Boğa kalkıp yeniden hücum etti, akıbeti aynı oldu. Sonunda, oğlan boğayı yendi. Bıçağı ile kafasını kesti. Böyle bir yiğitlik

görlmemeşti. Dedem Korkut geldi, oğlanla beraber babasının yanına gitti, boy boyladı, soy soyladı, oğlanın adı “Boğaç” olsun dedi. Dirse Han, oğluna beylik verdi, taht verdi.

4. Kahramanların Maceraları ve İhanete Uğramaları

Siegfried sonunda babasının şatosuna döner. Siegmund ve Siegelinde oğullarının dönüşünden çok mutlu olmuşlardır ve bu Niederland'da ve başkent Xanten'de törenlerle kutlanır. Her yerden gelen şarkıcılar Siegfried'in kahramanlıklarını şarkılarla anlatırlar. Şarkıcılar, bunun yanında Burgunden kralı Gunther, güzel kardeşi prenses Krimehild ve sadık vasalları Hagen hakkında da şarkılar söylerler. Siegfried'in içi bir anda Ren Nehri'nin ötesindeki bu ülkeye gidip bu insanları tanıma arzusu ile dolar ve ailesi ile vedalaşarak ayrılır.⁸

O tarihlerde Burgunden ülkesinde üç kardeş kral hüküm sürüyordu. Bunlar: Gunther, Gernot ve Giselher'di. Kız kardeşleri Krimehild da onlarla birlikte yaşıyordu. Siegfried on iki şövalye ile birlikte Burgunden ülkesine varır. Onları gören Gunther, gelenlerin soylu kişiler olduğunu anlayarak hemen karşılanmalarını buyurur. Siegfried'in konukluğu bir sene sürmüştür. Bu bir sene boyunca Siegfried Krimehild'i hiç görmemiştir. Fakat Krimehild gizlice savaş oyunlarını seyretmiş, Siegfried'i görmüş ve kalbi onun sevgisi ile dolmuştu. Bu arada Saxonlar'ın ve Danimarka'nın kralları Burgunden'e karşı savaş açarlar. Siegfried bu savaşta Burgunden ülkesi için savaşır ve iki düşman kralı da esir etmeyi başarır. Gunther bu zaferi kutlamak için büyük şenlikler düzenler. İşte bu şenlikler sırasında Siegfried sonunda Krimehild'i görür. Şölenlerden birinde bir şarkıcı, İzlanda adasında yaşayan güzel Brunehild'in şarkısını söylemektedir. Brunehild taliplerini savaş oyunlarına davet ediyor, rakip olarak da kendisi karşılarına çıkıyordu. Prenses, en cesurlarını dahi yeniyor, oyunlardan kaçanları öldürüyordu. Gunther bunları duyunca İzlanda'ya gidip Brunehild'i Burgunden ülkesine getirmeye karar verir. Gunther'in ricası üzerine Siegfried'da onunla gitmeye razı olur. Brunehild'in şatosuna varırlar, savaş oyunları başlar; Siegfried Tarnkappe⁹ ile görünmez olur, Gunther'e yardım eder ve onun kazanmasını sağlar. Böylece Gunther Brunehild'i, Siegfried ise Kriemhild'i kazanır. Siegfried Krimehild ile evlendikten sonra onunla birlikte babasının ülkesine döner, çok mutlu olan kral Siegmund krallığını oğlu Siegfried'e bırakır.

⁸Özetin yazımında www.wikipedia.com internet sitesinden de faydalanılmıştır.

⁹Görünmez olmaya yarayan şeytan külahı.

Siegfried'in hükümdarlığı on seneyi tamamlamıştır. Krimehild ona bir erkek çocuk verir ve adını Gunther koyarlar. Aynı şekilde Gunther ve Brunehild de oğullarının adını Siegfried koyarlar. Siegfried Gunther'in daveti üzerine Burdungen ülkesine gider. On gün sakin geçer. On birinci gün, savaş oyunları tertip edilir. İki kraliçe, Brunehild ve Krimehild yanyana otururlar. Her ikisi de kocalarını överken tartışmaya başlarlar ve Krimehild Brunehild'e kendisini Gunther'in değil Siegfried'in yendiği gerçeğini söyler. Bu sözleri duyan Brunehild yıkılmıştır. Olayı öğrenen Hagen intikam almaya yemin eder. Siegfried'in öldürülmesi gerekmektedir. Önceleri buna karşı çıkan Gunther sonunda razı olur. Siegfried'e bir oyun oynamaya karar verirler. Sahte haberciler, Saxon ve Danimarka krallarının saldırıya geçeceklerini bildirir. Siegfried hemen sefere çıkmaya karar verir. Hazırlıklar tamamlandığında Krimehild Hagen'den kocasını korumasını ister. Siegfried ancak iki omzunun arasından yaralanabilmektedir; eğer Hagen dikkat ederse Siegfried yara almadan dönebilecektir. Bunun için Krimehild Siegfried'in elbisesinin üzerine, tam o bölgeye bir haç diker. Hagen amacına ulaşmıştır. Tam sefere çıkacakları zaman yine aynı haberciler gelerek barış yapıldığını bildirirler. Bunun üzerine savaşa gitmek yerine ava gitmeye karar verirler. Krimehild kocasını engellemeye çalışır. Siegfried onu dinlemez ve ava çıkar. Av sırasında bir kaynağın yanına gelirler. Siegfried Hagen ile yarışarak kaynağa daha önce varır, su içmek için silahlarını çıkartır. Gunther su içtikten sonra Siegfried da su içmek için eğilir. İşte tam o anda Hagen mızrağını alarak elbisenin üzerinde işli haçın üstüne fırlatır ve Siegfried can verir.¹⁰

Boğaç Han ise yaptığı kahramanlık neticesinde babasından taht alır. Dirse Han'ın kırk yiğidi bu durumu hazmedemezler. Baba ile oğlun arasını açmak için yalanlar, dedikodular, asılsız haberler ürettiler. Sonunda, Dirse Han'ı oğluna düşman ettiler. Bir av sırasında, Dirse Han, oku ile oğlunu iki kürek kemiği arasından vurdu, çadırına döndü. Hanımı, oğlum nerede diye sorunca, cevap veremedi. O kırk namert, "Oğlun iyidir, sağdır, avdadır" deyince, annesi yanına kırk ince belli kız alarak, oğlunu aramaya çıktı. Bu arada, Hızır gelmiş, oğlanın yarasını sıvazlamış, "Korkma oğul, dağ çiçeği ile ananın sütü sana ilaç olacak, iyileşeceksin" demiş. Anası, oğlunun yanına varır, al kanlar içinde görünce, ağıta durur. Oğlan sese uyanır ve Hızır'ın söylediklerini anlatır. Kızlar dağ çiçeği toplarlar, anası memesini üçüncü sıkımda sütü getirebilir. Süt ile çiçekleri, yarasına sürerler. Gizlice beyin otağının yakınlarına getirirler. Aradan kırk gün geçer. Oğlan iyileşir, yine aynı yiğit olur. Kırk namert, oğlandan korkar, Dirse Han'ı kaçırap, gâvur ellerine götürürler. Anası, bütün bu

¹⁰ Cem Demir, *age*, s. 54.

olanları oğluna anlatır. Babasının ona kıydığını ama onun babasına kıymaması gerektiğini söyler. Oğlan, kırk yiğidini yanına alıp, namert kırk kişinin elinden savaşarak babasını kurtarır. Baba-oğul sarmaş dolaş olur ve yurtlarına dönerler. Bayındır Han, olanları duyar, oğlana beylik verir, taht verir. Dedem Korkut gelir, tahtının tacının ulu, ömrünün uzun, kılıcının keskin olması için dualar eder.¹¹

5. Boğaç Han ve Siegfried'in Benzer ve Farklı Yönlerinin Tespiti

Bilindiği üzere, Dede Korkut hikâyelerinde bir ferdin ad alması, han ya da bey olması veya Türk boyları arasında bilinen bir şahsiyet olması için kahramanlık yapması gerekmektedir. Oğuzların akıl hocası, ozanların piri ve keramet sahibi bir kişilik olan Dede Korkut, yiğitlik gösteren adsızlara ad koymaktadır.¹²Bođaç Han, boğa ile dövüşerek kahramanlık yapmış ve bunun sonucunda Dede Korkut tarafından ad almıştır. “Dede Korkut hikâyelerinde asıl kahramanlar alp tipinin özelliklerini taşırlar. Bu tipler genelde çetin insanlardır. Sahip oldukları özellikler olağanüstü destani özelliklerdir. Bu kahramanlar; yemeleri, içmeleri, uyumaları, savaştaki kahramanlıkları ile tamamen bir destan kahramanının özelliklerini taşırlar.”¹³

Siegfried ise ejderha ile savaşarak ve onu yenerek kahramanlığını ispatlamıştır. Hatta destanda muhtelif zamanlarda iki sefer bu duruma rastlanmaktadır. İki kahramanın insanüstü özelliklere sahip oluşu ve hayvanları alt etmesi benzer yön olarak dikkat çekmektedir. Boğaç Han'a, esir olan babası Dirse Han'ı kurtardıktan sonra Bayındır Han tarafından beylik ve taht verilmektedir.¹⁴ Siegfried, Krimehild ile evlendikten sonra ülkesine dönmektedir. Oğlunun dönüşünden çok mutlu olan kral Siegmund Krallığını oğlu Siegfried'e bırakır. Boğaç Han ve Siegfried'in hükümdar olması ve tahta çıkması bir başka benzer yöndür. Ayrıca iki kahramanın babası da hükümdardır. Gerek Nibelungen destanında Siegfried'in ve gerekse Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesinde Boğaç Han'ın çocukluğuna dair çok fazla bilgiye yer verilmemektedir. Siegfried, Burgunden kralı Gunther için savaşmış, ülkesini koruması adına çaba göstermiştir. Ancak Gunther yanındaki şövalye Hagen'in kışkırtmalarıyla Siegfried'in ölüm emrini vermiştir. Boğaç Han ise babasının

¹¹ Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1999, s. 20-36.

¹² Semra şen, “Türklerde Ad Verme Törenleri, Adların Önemi, Ad Verme ile İlgili Gelenek ve İnançlar”, **Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, 2012, s. 155.

¹³ Osman Nuri Ekiz, **Dede Korkut**, İstanbul, Kastaş Yayınları, 1986, s. 21.

¹⁴Muharrem Ergin, **age**, s. 36.

kırk yiğidi tarafından öldürtölmek istenmiştir. İki kahramanda yakınındakiler tarafından ihanete uğramıştır. Ayrıca iki kahraman da ava çıkıldığında öldürölmek istenmiştir.

Boğaç Han, kırk namerdin ifiraları sonucu babası Dirse Han tarafından öldürölmek istenmiştir.¹⁵Ancak Siegfried için aynı durum söz konusu değildir. Boğaç Han bu öldürme girişiminden yaralı olarak kurtulmuştur. Siegfried ise yaktığı ejderhadan akan yağları vücuduna sürmesi sonucu yara almama özelliğine sahip olmuştur. Siegfried, Kral Gunther'e yardımları sonucunda kralın kız kardeşi Krimehild ile evlenir. Boğaç Han hikâyesinde ise Boğaç Han'ın evliliğine ya da bir kadına âşık olmasına dair bir bilgi yoktur. Benzer yönlerde belirttiğimiz gibi iki kahraman da tahta çıkmakta, hükümdar olmaktadır. Ancak Boğaç Han'a hükümdarlık hanlar hanı Bayındır Han tarafından verilirken Siegfried krallığı babası Siegmund'dan devralmaktadır. Hagen'in kışkırtmaları sonucunda Kral Gunther Siegfried'in ölümünü onaylamıştır yani söz konusu destanda başkahraman ölmektedir. Ancak Boğaç Han'ın ölümüne dair bir bilgiye rastlanmamaktadır. Siegfried, ülkesinden ayrılarak değişik ülkelerde farklı maceralara atılmaktadır. Boğaç Han ise iç mücadelelerle uğraşmaktadır. Boğaç Han hikayesinde baba oğul çatışması vardır. Ancak Nibelungen destanında Siegfried'in babası ile ters düştüğü bir bölüm bulunmamaktadır. O, sürekli başka ülkelerle mücadele halindedir.

Türk destani anlatılarının bir kısmında görölen kahramanın olağanüstü doğumu motifi Boğaç Handa da görölmektedir. Dirse Han çocuğunun olmaması üzerine hanımıyla birlikte yemek vermek suretiyle hayır yapar, dualar edilir ve birtakım ritüeller neticesinde Boğaç dünyaya gelir. Dede Korkut'ta bu zaman dilimi çok hızlı bir şekilde resmedilir ve geçilir. Ancak Nibelungen destanında Siegfried'in doğumu ile ilgili bir bilgi yer almadığı için kahramanın olağanüstü doğumu olup olmadığı hakkında yorum yapamıyoruz. Bu çerçevede Boğaç han hikayesinde çocuksuzluk motifine yer verilirken Nibelungen destanında böyle bir durum söz konusu değildir.

Destanların diğere halk anlatılarından en önemli farklılığı epik olmasıdır. Epik, destansı anlatım da mutlaka milli değerleri ön plana çıkarmaktadır. Milli değerler de dini unsurlar ile bağlantılıdır. Türk destani anlatılarının klasik özelliklerinden biri de muhtevasında inanca bağlı unsurlar içermektir. Boğaç Han hikayesinde kahramanın doğumu için dualar edilir, kahramana adını verirken Dede Korkut dualar eder. Nibelungen destanında dini ve inanca yönelik unsurlar daha

¹⁵ Öcal Oğuz, "Lord Raglan'ın Geleneksel Kahraman Kalıbı ve Boğaç Han", **Milli Folklor**, S.40,1998, s. 4.

azdır. Sadece Siegfried'in öldürüldüğü anda haç ifadesi geçmektedir. Onunda anlatının olay örgüsünde dikkat çeken bir unsur olmadığı anlaşılmaktadır.

6. Sonuç

Destan kahramanları yaşadıkları toplumu en iyi şekilde temsil etme gayretinde olan kişilerdir. Bu bağlamda onların serüvenlerindeki her detay dikkat ve ilgi çekicidir. Boğaç Han ve Siegfried için de aynı durumlar geçerlidir. Farklı költürlere ait iki destanın incelendiğı bu çalışmada farklı yönlerin olması normal karşılanabilir. Sağlıklı ve objektif bir çalışma olması adına bu farklılıklar da ortaya konmaya çalışılmıştır. Ancak ortaya çıkış zaman ve zeminlerinin net olarak ortaya konmadığı bu iki sözlü anlatının hatırı sayılır düzeyde benzerlikleri akademik anlamda dikkat çekicidir. Bu benzerlikler kısaca şu maddelerle özetlenebilir:

1. Kahramanlar hayvanlarla savaşp onları mağlup ederler.
2. Kahramanlar hayvanlara karşı galip geldikten sonra toplum arasında bir statüye ulaşırlar.
3. Kahramanların babaları soylu kişilerdir.
4. Kahramanların her ikisi de hükümdar olmaktadır.
5. Kahramanlar yakınındakiler tarafından ihanete uğrarlar.
6. Kahramanlar vücutlarının aynı kısmından (iki kürek kemiğı arası) öldürölmeye teşebbüs edilir.
7. Kahramanların içinde olduğı anlatılar uzun bir destanın parçasıdır. (Dede Korkut Oğuznamenin parçası, Siegfried öldükten sonra destan devam etmekte)

Nibelungen destanı, Siegfried öldükten sonra da devam etmektedir. Ancak çalışma söz konusu iki kahraman ekseninde olduğı için bağlam dışına çıkmama adına Siegfried'in ölümünden sonraki kısım çalışmaya dâhil edilmemiştir. Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesinde Boğaç Han ve Nibelungen destanında Siegfried farklı coğrafyalarda teşekköl etmiş olan anlatıların başkahramanlarıdır. Her ne kadar geleneksel kahraman kalıbına uyan birtakım benzer yönleri olsa da farklılıkların daha fazla olduğı muhakkaktır. Bunda, söz konusu anlatıların içinden çıktığı toplumların birbirinden farklı költürlere sahip oluşunun etkisinden de bahsedilebilir. Her iki kahramanın da olağanüstü özelliklere sahip oldukları, önlerine çıkan engelleri aşmada başarılı oldukları görölmektedir. Ancak biri 1200'lerde (Nibelungen), diğeri 15. yüzyılda yazıya

geçirildiği kuvvetle muhtemel olan iki anlatının bazı benzerlikler taşıması aralarında birtakım etkileşim olabileceğini de akıllara getirmektedir. Bu etkileşimler hakkında net ve kesin kanaat bildirmek zor gözükmemektedir. Çünkü yazıya geçiriliş sürecinden önceki safhada sözlü gelenekteki yolculuğun zaman boyutunu bilmemekteyiz. Ancak eldeki akademik bilgilerden hareketle birtakım yorumlar yapılabilir. Boğaç Han ve Siegfried arasındaki benzerlikler sözlü kültür ortamında doğan anonim halk edebiyatı mahsullerinin özellikleriyle açıklanabilir. Örneğin bu özelliklerden birisi çeşitlenme (varyantlaşma)'dır. Bir sözlü halk anlatısı farklı anlatıcılar tarafından uzun yıllar anlatılarak ve değişikliğe uğrayarak çeşitlenir. Bu ortaya çıkan metin artık farklı bir anlatıdır. Yani “her anlatı yeni bir yaratıdır” prensibi çeşitlenmeyi açıklar. Dolayısıyla Boğaç Han ya da Siegfried anlatı düzleminde böyle bir ilişki içerisinde olabilirler. Ancak anlatılardan hangisinin önce ortaya çıktığını bilmediğimizden ötürü ilham veren metni bilmiyoruz. Bu da sözlü kültür ürünlerinin anonimlik özelliği ile açıklanabilir. Bu çerçevede farklı anlatılar farklı coğrafya ve zamanlarda icra edilmek suretiyle benzer özellikler taşıyabilirler. Bir coğrafyada halk arasında anlatılan bir sözlü metin; savaşlar, göçler, ticaret ya da gezi amaçlı seyahatler gibi insanların coğrafi değişiklik yapmaları sonucunda başka coğrafyalarda değişikliğe uğrayarak yayılımını sürdürebilir. Boğaç ve Siegfried arasındaki benzer yönler de bu nokta-i nazardan hareketle düşünülmelidir.

Kaynakça

ATSIZ, Nihal: *Türk Tarihinde Meseleler*, İstanbul 1966.

BORATAV, Pertev Naili: *Folklor ve Edebiyat 1*, İstanbul, Adam Yayınları, 1982.

ÇOBANOĞLU, Özkul: *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000.

DEMİR, Cem (Çev): *Nibelungen: Bin Yıllık Cermen Destanı*, Bursa, Asa Kitabevi, 2001.

EKİCİ, Metin: “*Türk Sözlü Geleneğinde Anlatıcılar ve Anlatmalar Arasındaki İlişkiye Art Zamanlı (Diyakronik) ve Eş Zamanlı (Senkronik) Bir Bakış*” Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı, İzmir, Kanyılmaz Matbaası, 2005.

EKİZ, Osman Nuri: *Dede Korkut*, İstanbul, Kastaş Yayınları, 1986.

ERGİN, Muharrem: *Dede Korkut Kitabı*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1999.

ERGUN, Metin Mehmet Aça: *Tıva Kahramanlık Destanları 1*, Ankara, Akçağ, 2004.

GÖMEÇ, Saadettin: “*İslam Öncesi Türk Tarihinin Kaynakları Üzerine*”, Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt XX, Sayı 31, Ankara 2000.

OĞUZ, Öcal: “*Lord Raglan'ın Geleneksel Kahraman Kalıbı ve Boğaç Han*”, Milli Folklor, S. 40,1998.

ŞAHİN, Veysel: “*Boğaç Han Hikâyesinin Anlatı Düzlemindeki Görünümü*”, Prof. Dr. Ahmet Buran Armağanı, Turkish Studies, S. 4/8, 2009.

ŞEN, Semra: “*Türklerde Ad Verme Törenleri, Adların Önemi, Ad Verme ile İlgili Gelenek ve İnançlar*”, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 2012.

Elektronik Kaynaklar

www.wikipedia.com